

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Epistola 505

Citation: Holberg, Ludvig: "Epistola 505", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F. J. Billeskov Jansen, Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 260.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holb11val-shoot-workid69019/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

Træer, som jeg giver dig. (Hyrdinden) Gaaer da hen paa Engen og spiser mine kiære Faar og Geeder, medens jeg bescer denne Hyrdes Eyendom. (Daphnis) Fører min Hiord ud paa Græsset, medens jeg viiser min Hyrdinde disse Træer. (Hyrdinden) Ey hvad gjør du, Hyrde, hvorfor rører du mig ved mine Brøste. (Daphnis) Jeg vil søbe de udspirende Frugte. (Hyrdinden) Bort med din Haand, du frister mig. (Daphnis) Frygt dig ikke, hvorfor skielver du? (Hyrdinden) Fy fy! du kaster mig ned paa din skiden Mark og fordærver mine smukke Klæder. (Daphnis) See her er et Dekke, som jeg lægger under dine Klæder. (Hyrdinden) Holdt! her kommer nogen, jeg hører Al-larm. (Daphnis) Det er ikke andet end Cypress-Træerne, som drives af Vinden. (Hyrdinden) Du river mit Flor i stykker. Hvorfor blotter du mig. (Daphnis) Jeg skal give dig et nyt og bedre igien. (Hyrdinden) Du lover alting: men maaskee du holder intet deraf. (Daphnis) Gid jeg kunde give dig min heele Siæl. (Hyrdinden) O Diana! fortørnes ikke over mig: nu bliver jeg dig utroe. (Daphnis) Jeg offerer en Kalv til Cupido og en Oxe til Venus. (Hyrdinden) Jeg kom Jomfrue hid og gaaer bort en Kone. Der-paa skildtes de ad fra hinanden, og hun gik bort med ned-slaget Hoved, rød af Blusel og Glæde tillige. Ingen Sam-tale kand være simplere og behageligere, og tviler jeg om at nogen udi Vergilii Eclogis findes meere sød og be-vægelig. Jeg forbliver etc.

EPISTOLA DV.

Til **

Saasom jeg nu har opnaaet en høy Alder, nærmende mig til 70 Aar, og jeg føler de Skrøbeligheder, som Alderdommen med sig fører, saa har jeg udi disse Dage taget mig fore med Andagt at igiennemlæse Ciceronis Skrift de

Senectute, for at see hvad Historisk Trøst for gamle Mænd der udi findes. Hans Argumenter komme mig for at være velgrundede: Men man maa derhos tilstaae, at de fleeste ikke holde Stik, med mindre man forestiller sig, at hver gammel Mand er en Cato, det er saadan een, som conserverer udi sin høye Alder saavel Legemets som Sindets Kræfter. Men, saasom faa gamle Mænd der udi have Catonis Lykke, saa bliver denne Thesis vanskelig at forsvare, og de Indvendinger, som derimod gøres, blive af den Vægt, at de ved ingen Veltalenhed kand igiendrive. Cicero tilstaaer vel, at unge Mennsker ere meer begavede med Legemets Kræfter, og at de med større Færdighed kand forrette Sager; Men at gamle Mænd derimod kand være et Land meer til Tieneste ved sunde Raad og erhverved Erfarenhed, og at de i den Henseende kand lignes med modne Frugter, som have naaet deres Fuldkommenhed. Men, saasom de fleste gamle Mænd tabe saavel Sindets som Legemets Kræfter, saa at ikke alleene Synet, Hørelsen, Ihukommelsen og andre Sandser svækkes, saa kand man heller raade dem at entholde sig fra Forretninger, hvorved man seer mange at underkastes Latter og Foragt; saa at, langt fra de fleeste kand lignes ved moedne Frugter, de heller kand ansees, som de, der ere raadne og ankomne. Cicero tilstaaer videre, at gamle Mænd ere Sygdom underkastede: Men, siger hand derhos, at de unge ere ey heller derfor befriede, hvilket ikke kand nægtes: alleene man maa herved sige, at de unge kand blive, men at de gamle ere syge: Thi Alderdommen udi sig selv er en Sygdom, ja ofte en Samling af alle Sygdomme; thi det heder: Senectus omnium malorum portus est, det er: Alderdommen er en Havn for alle onde Ting. Vil man hertil foregive, at de gamle, som af foregaaende Sygdomme og Fortrædeligheder ere hærdede, skikke sig bedre udi Modgang og Kaars, end de unge, saa viiser tvertimod daglig Erfarenhed, at dette saaledes ikke forholder sig; thi, ligesom Sygdomme tiltage ved Alderdom, saa formindskes ogsaa Taalmodighed hos ældgamle Folk. Klyn-

ken og Vanskelighed er Alderdommens bestandige Geleydere; Ja det som meere er, ligesom rige Folk ere mest gierrige, og mest frygte for Fattigdom, saa seer man af utallige Exempler, at de gamle mest zittre mod Dødens Ankomst: Thi Alderdommen er naturligen frygtsom, endskjønt den haver mindst Aarsag til at frygte i Verden. Alderdommen finder fast ingen Fornøjelse udi nogen Ting: ja den vrager og væmmes ved det som forhen har mest fornøyet: Saadant regner dog Cicero blandt Alderdommens Herligheder, saasom den er befriet fra de syndige Vellyster, hvoraf Ungdommen befristes og underkastes Ulykke og Fordærvelse. Dette kand og ikke nægtes: Men gamle Folk væmmes ogsaa ved sømmelige og tilfældige Fornøyer, Tækkelighed forvandles til Misanthropie, Socialitet til Eenlighed, og Glæde til Sorg og Bekymring. Verden synes dem meer forkeert end den virkelige er. Hvad som friskt er, ansees som raadent, Maden vil ikke smage, Tænderne, hvormed den skal tygges, ere Stumpe, og Maven kand den ikke fordøye, saa at de have intet andet at trøste sig ved uden Døden, hvilken de ideligen paraabe, skjønt, naar den lader sig indfinde, de sige med Katten udi Fabelen: Det var ikke mig, som raabte: det var min Naboe. Blandt Ciceronis Trøste for Alderdommen er ogsaa denne, at gamle Mænd formedelst deres graae Haar æres og venereres. Men Erfarenhed viiser, at de heller beles og foragtes helst naar de fremture sig udi Forretninger, og søge at paatage sig de Byrder, som deres gamle Skuldre ikke meer kand bære. Jeg har kiendet Mænd, som udi deres blomstrende Aar og Manddom have været som Orakler udi Collegier og Rette; men udi deres sidste Aar have siddet som Støtter, eller deres Ord have ikke været agtede andet end som blot Lyd uden Betydelse. En hver Stad er ikke som Lacedæmon, hvor en gammel Mand var udi Agt og Ære, alleene efterdi hand var gammel; Thi paa de fleeste andre Steder gaaer det undertiden gamle Mænd som Elisæo, hvilken Ungdommen bærede med den Titel af Skalde-Pande. Intet er

almindeligere end det Navn af gammel Knark, som gives en gammel Mand, og at høre ham tillagt den Character af at gaae i Barndom, naar hand modsiger Ungdommen, skjønt hans Modsigelse eller Correctioner kand være velgrundede. Blandt Alderdommens Herligheder regner Cicero ogsaa dette, nemlig, at det er en Fornøielse at kunde forestille sig og erindre sine forbigangne Ungdoms og Manddoms Bedrifter. Man spurte engang en Philosoph, som havde levet udi 107 Aar, om han kiededes ved at leve. Hand svarede: Jeg har intet at besværgе mig over i min Alderdom, efterdi jeg ikke har misbrugt min Ungdom. Men dette passer sig ogsaa alleene paa en Cato, hvis forrige Levnet er en Kiæde af berømmelige Gierninger, som stedse have været geleydede af Lykken. Hos de fleeste andre gamle Mænd derimod haver forrige Bedrifters Betragtning langt anden Virkning. Det er i den Henseende at de gamle Hedninger have foregivet, at de afdøde Mennisker, førend de bleve antagne udi de lyksalige Boeliger, maatte drikke af Lethes eller Forglemmelsens Flod, paa det at deres Levnets og Bedrifters Erindring ikke meer skulde foruroelige dem, og giøre noget Skaar udi deres Lyksalighed. En Censor vil maaskee sige, at jeg her begaaer samme Feyl som Cicero: Og at, ligesom hand udaf en Catonis eller andre deslige faa gamle Mænds Exempler søger at viise visse Fordeele og Herligheder, hvorved Alderdommen kand trøste sig, saa bygger jeg min Thesis paa et ligesaa falsk Grundvold, naar jeg af nogle faa bedagede Mænd søger at viise Alderdommens Elendighed og Bedrøvelige Tilstand. Men, om Mynstring skulde holdes, og Liste skulde giøres over de eene saavel som over de andre, vilde Listerne blive meget ulige, og vilde man da klarligen see, at Cicero tager sine Beviis, af nogle faa og rare Mennisker, da jeg derimod har Mængden paa min Side saa vel af Afdøde som endnu levende gamle Mænd, hvis Dage udi Alderdommen ere suure og bedrøvelige. Jeg regner mig selv blandt de sidste, saasom jeg merker at mine Lidelser udi Alderdommen tilvoxe, ligesom Sindets Kræf-

ter til at imodstaae de samme, formindskes. Skjønt der findes utallige andre gamle Mænd, som ere end flere Skrøbeligheder og Lidelser underkastede, og ere udi den Tilstand, som Juvenalis vidtløftigen beskriver blandt andet med disse Ord:

*Ille humero hic lumbis, hic coxa debilis: ambos
Perdidit ille oculos, et luscis invidet: hujus
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis.
Præterea minimus gelido jam corpore sangvis
Febre calet sola etc.*

Man seer saaledes, at af Philosophie alleene liden Trøst kand hentes for Alderdommen, og var det derfor at mange bedagede, Romere og Grækere ikke toge i Betænkning paa en eller anden Maade at forkorte deres Liv, naar de saae, at det alleene var dem til Byrde, og at de ingen Tieneste meer kunde giøre. Den eeneste Trøst derfor tages af Religionen; Thi hvad kand meere fryde et Menneske end det tilkommende Livs Betragtning. Det maa være det samme for ham som for en Søe-Mand, der, efter udstanden Storm og Uveyer seer sig nær ved Havnen. Denne Trøst, hvilken er den eeneste, som er grundig, har Cicero, som en Hedning af Mangel paa Oplysning, ikke kundet sige af. Gid den hos oplyste Christne havde stedse den Virkning som den burde have. Men man seer disvær af Erfarenhed, at Trøe og Tillid hos de fleeste er svagere end de selv indbilde sig. Eenhver raaber; jeg troer! ja jeg er forsikret om et bedre Liv end dette. Men naar Døden kommer, som vil giøre Ende paa deres Lidelser, og aabne Dørre for dem til de Lyksalige Boeliger, beede de dog om Opsættelse. Denne Betænkning synes vel noget haard mod det menneskelige Kiøn, sær mod oplyste Christne: Men det giør ingen gode at tale mod Erfarenhed, og at nægte det, hvorom man af daglige Exempler overbeviises. Jeg tilstaaer dog gierne, at der findes nogle, hvilke ansee Dødens Ankomst som et Glædskabs-Bud. Men mon de samme saaledes ikke anstille sig for at lade se deres herois-

mun, og for af Nødvendighed at gjøre en Dyd. Prøven kunde gøres, hvis man udi yderste Aandedræt kunde forsikre dem om Livet, og meener jeg at den ofte er gjort med Mennesker, som ere dømt fra Livet, og som med en heroisk Bestandighed ere gaaet til Døden, hvilke dog efter uformoden Forsikring om Pardon ere fast daaned af Glæde, og derved have røbet sig selv. En Græsk Offer-Præst søgte engang at bestyrke en ung Lacedæmonier mod Døden, forestillende ham det andet Livs Lyksalighed: Hvortil den unge Person svarede, efterdi du er saa forsikred derom; hvi døer du da ikke selv. Det samme kaad og siges til andre, som bryste sig af deres sterke Troe: *Hvi ere I da saa bange for at døe*. Denne Materie fortienede vidtløftigen at udføres: Men det maa være nok denne Gang. Og vil jeg alleene til Slutning anføre Marquisindens af Lambert sindrige Betænkning over Alderdommen: Hendes Ord ere disse: »Ved Ungdommens Forliis taber man ogsaa all Undskyldning udi de Feyl, som man begaaer; Thi, saasom den forrige Angenemhed, der besmykker en Feyl, er forsvunden, saa dømmes Forseelser efter Rigueur. En gammel Mand maa derfor have Øye med sig selv, og sætte paa Skruer saavel sin Tale, som sin Opførsel og Klæde-Dragt. Intet er urimeligere end ved udvortes Zirather at ville tilveye bringe de Angenemheder, som ved Alderdom forlade os. En frivillig Tilstaaelse af Alderdom udvirker, at Alderdommen bliver mindre. Sær kand man sige, at den største Uheld for Fruentimmer, som have været behagelige, er, at indbilde sig, at de endnu ere behagelige. De maa søge at paatage sig en Skikkelse, som passer sig paa nærværende Tilstand. Intet er uanstændigere end at lade sig see paa glimrende Steder og Spectacler, hvor man ingen Parade kand gjøre, og at fremviise et Ansigt uden Yndighed. Udi Alderdommen bliver Smagen meere delicat i behagelige, og meer opvakt udi u-behagelige Ting: Thi saa snart de har tabt Ungdommen, fordobles Pinen og formindskes Lysten.« Saa vit bemeldte Dame. Jeg forbliver etc.

EPISTOLA DXII.

Til **

Jeg merker af din sidste Skrivelse, at den selsomme Drøm, som du nyeligen har haft, har bragt dig udi nogen Bekymring. Du maa slaae saadant af dine Tanker. Jeg for min Part reflecterer nu omstunder aldeles intet meer paa Drømme, saasom jeg af Erfarenhed har merket, at de allerselsomste, og de, som meest kunde foraarsage Eftertanke, af ingen Betydelse have været. Hvad man meest tænker paa om Aftenen, derom drømmer man om Natten: Forgangen Vinter havde jeg en selsom og latterlig Drøm, som jeg ikke kunde tilskrive anden Aarsag. Jeg læsede paa Sengen Fontenelles Samtaler imellem de Afdøde, og, saasom jeg derpaa faldt udi Søvn, havde jeg efterfølgende Drøm, som varede indtil Midnat. Mig syntes at jeg var kommen udi de Dødes Boeliger, og at den første, som der kom mig i Møde, var den Engelske Spectator, hvilken jeg i min Ungdom havde seet udi London, og grandgiveligen kiendte igien. Han spurdte mig hvorledes Tilstanden var paa Jorden: Jeg svarede, at Verden gaaer sin gamle skeeve Gang, og at Mennsker leve ligesom de tænke aldrig at døe. Men, sagde jeg, siig mig, Kiære! efterdi jeg, endskjønt ey vidende ved hvad Leylighed, er kommen til disse underjordiske Boeliger, hvorledes Tilstanden er paa disse Steder? om de Afdøde endnu have samme Inclinationer, som de have havt udi Livet? om de leve udi Societet og under Regiering? thi ingen kand give mig bedre Underretning derom, end Spectator, med mindre han har tabt sin gamle Tilbøyelighed: han svarede dertil: Jeg har intet tabt af min forrige Inclination; thi jeg har siden min Indkomst til de Afdødes Boeliger efterforsket, og endnu bliver ved at efterforske alting. Vi leve her udi et stort Societet, i agttagende de Love, som ere forfattede af den store underjordiske Regent Minos. Den samme anseer